

ARNO ANZENBACHER

WPROWADZENIE DO FILOZOFII

Przekład na podstawie wydania VIII
zmienionego i poszerzonego

Przełożył
Juliusz Zychowicz

Wydawnictwo WAM
Kraków 2010

SPIS TREŚCI

Przedmowa do wydania w języku polskim – 1987	13
Przedmowa do wydania w języku polskim – 2003	14
Od Autora	15
1. CO TO JEST FILOZOFIA?	17
1.1 Refleksja wstępna	17
1.2 Pochodzenie nazwy	18
1.3 Problem początku	19
1.3.1 Doświadczenie	19
1.3.2 Zdziwienie	21
1.3.3 Wątpienie	22
1.3.4 Bezzałożeniowość	23
1.4 Rozgraniczenie	25
1.4.1 Filozofia a nauki szczegółowe	25
1.4.1.1 Klasyfikacja nauk szczegółowych	25
1.4.1.2 Nauki realne	26
1.4.1.3 Filozofia a nauki realne	27
1.4.1.4 Filozofia a nauki formalne	31
1.4.2 Filozofia a religia	31
1.4.3 Filozofia a sztuka	35
1.5 Próba definicji	37
1.5.1 Nauka	38
1.5.2 Wiedza fundamentalna	38
1.5.3 Wiedza uniwersalna	38
1.5.4 Wiedza rozumowa	39
1.5.5 Wiedza krytyczna	39
1.6 Przykłady z dziejów pojęcia	40
1.6.1 PLATON	40
1.6.2 ARYSTOTELES	40
1.6.3 TOMASZ Z AKWINU	41
1.6.4 KARTEZJUSZ	41
1.6.5 THOMAS HOBBS	41
1.6.6 IMMANUEL KANT	42
1.6.7 JOHANN GOTTLIEB FICHTE	42
1.6.8 GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL	43
1.6.9 KAROL MARKS	43
1.6.10 LUDWIG WITTGENSTEIN	44
1.6.11 MARTIN HEIDEGGER	44
1.6.12 KARL JASPERS	44

1.6.13	KARL POPPER	45
1.6.14	JÜRGEN HABERMAS	45
1.7	Jedność filozofii – wielość systemów	45
1.8	Podstawowe problemy filozofii – trójkąt platoński	47
1.8.1	Przypowieść o jaskini	47
1.8.2	Krytyka doświadczenia	50
1.8.3	Trójkąt platoński	51
1.8.4	Praktyka	53
1.8.5	Główne kierunki pytań filozoficznych	53
1.9	Podział filozofii	55
2.	FILOZOFIA BYTU	57
2.1	Byt właściwy i byt nie-właściwy	58
2.1.1	Myśl przedsokratyczna	59
2.1.1.1	TALES Z MILETU	59
2.1.1.2	HERAKLIT Z EFEZU	59
2.1.1.3	PARMENIDES Z ELEI	60
2.1.1.4	Podsumowanie	60
2.1.2	Mechanicyzm KARTEZJUSZA	61
2.1.3	Labirynt kontinuum (LEIBNIZ)	62
2.1.4	Atomizm	64
2.1.5	Substancja (ARYSTOTELES)	66
2.1.6	Byt nie-właściwy	67
2.2	Akt i potencja	69
2.2.1	Źródło i znaczenie rozróżnienia	70
2.2.1.1	Dialektyka	71
2.2.2	Substancja i przypadłość	73
2.2.2.1	Kategorie	75
2.2.3	Materia a forma (hilemorfizm)	78
2.2.3.1	Ontologiczne pojęcie materii	79
2.2.4	Istota a istnienie	81
2.2.5	System różnic	83
2.2.6	Przyczynowość ontologiczna	84
2.2.6.1	Arystotelesowska teoria przyczyn	84
2.2.6.2	Przyczynowość a teoria aktu i potencji	85
2.3	Transcendentalia	88
2.3.1	Jedno	90
2.3.2	Prawda	90
2.3.3	Dobro	92
2.3.4	Piękno	93
2.4	Przyroda	94
2.4.1	Nauki przyrodnicze a filozofia przyrody	94
2.4.2	Drzewo PORFIRIUSZA	95
2.4.3	Ciało	97

2.4.3.1	Przestrzeń	99
2.4.3.2	Czas	101
2.4.3.3	Przyroda nieorganiczna	104
2.4.4	Istota żyjąca	106
2.4.4.1	Ciało jako organizm	107
2.4.4.2	Teleologia	109
2.4.5	Animalność	111
2.4.5.1	Organizm animalny	112
2.4.5.2	Ewolucja	114
3.	FILOZOFIA PODMIOTU	118
3.1	Filozofia podmiotu: refleksja transcendentálna	118
3.1.1	Filozoficzny problem poznania	118
3.1.2	Teoria odbicia	120
3.1.3	Przewrót kopernikański KANTA	121
3.1.4	Różnica transcendentálna	124
3.1.5	Pojęcie graniczne: rzecz sama w sobie	128
3.1.6	Spór o istnienie świata	129
3.2	Poznanie zmysłowe i duchowe	131
3.2.1	Zmysłowość zewnętrzna i wewnętrzna	132
3.2.2	Zmysłowość a duch	134
3.2.2.1	Podmiotowość	134
3.2.2.2	Uniwersalność	135
3.2.2.3	Całościowość	136
3.2.2.4	Umiejętność mowy	137
3.2.2.5	Samostanowienie na zasadzie wolności	139
3.2.3	Empiryzm i racjonalizm	140
3.2.3.1	Empiryzm	141
3.2.3.2	Racjonalizm	142
3.2.3.3	Oświecenie	143
3.2.3.4	Przewycięzenie empiryzmu i racjonalizmu przez KANTA	144
3.3	Struktura poznania	145
3.3.1	Struktura poznania według TOMASZA Z AKWINU	145
3.3.1.1	Różnica pierwsza	146
3.3.1.2	Różnica druga	148
3.3.2	Struktura poznania według KANTA	150
3.3.2.1	Estetyka transcendentálna	150
3.3.2.2	Logika transcendentálna	151
3.3.2.2.1	Analityka transcendentálna	151
3.3.2.2.2	Dialektyka transcendentálna	154
3.3.2.3	Podsumowanie	155

3.4	Przejawy zwrotu ku podmiotowi	155
3.4.1	Fenomenologia EDMUNDA HUSSERLA	155
3.4.2	Egzystencjalizm	159
3.4.3	Hermeneutyka	161
3.4.4	Filozofia świadomości	164
4.	TRZECI PUNKT WYJŚCIA	170
4.1	Neoplatonizm	170
4.2	System HEGLA	173
4.3	Materializm historyczny u MARKSA	177
4.4	Filozofia analityczna	181
4.4.1	Pozytywizm	181
4.4.2	WITTGENSTEIN I	182
4.4.3	Neopozytywizm Koła Wiedeńskiego	185
4.4.4	Racjonalizm krytyczny	190
4.4.5	WITTGENSTEIN II	192
4.4.6	Semiotyka	195
4.5	Cud języka	198
4.5.1	Ponadznakowy charakter języka	198
4.5.2	Trójkierunkowość języka	200
4.5.3	Językowy obraz świata	201
4.5.4	Dialektyka języka	203
4.5.5	Gramatyka uniwersalna (N. CHOMSKY)	205
4.6	Pragmatyka: poszczególne stanowiska	206
4.6.1	Rekonstrukcja dialogiczna (Szkola Erlangska)	206
4.6.2	Pragmatyka uniwersalna (J. HABERMAS)	207
4.6.3	Transcendentalna pragmatyka języka (K.O. APEL)	210
4.7	FRIEDRICH NIETZSCHE	212
4.7.1	Punkt wyjścia	212
4.7.2	Człowiek a ludzkość	213
4.7.3	Nadczłowiek	216
4.8	Postmodernizm	217
4.9	Prawda	219
5.	LOGIKA I TEORIA NAUKI	226
5.1	Logika	226
5.1.1	Co to jest logika?	226
5.1.1.1	Dzieje logiki formalnej	228
5.1.1.2	Filozofia a logika formalna	229
5.1.1.3	Logistyka i metalogika	229
5.1.2	Słowo i znaczenie	231
5.1.2.1	Nazwy i predykaty	231
5.1.2.2	Jedno- i wieloznaczność	232

5.1.2.3	Definicja	233
5.1.2.4	Problem uniwersaliów	234
5.1.3	Rachunek zdań	236
5.1.3.1	Koniunkcja	237
5.1.3.2	Alternatywa	237
5.1.3.3	Implikacja	238
5.1.3.4	Dysjunkcja	238
5.1.3.5	Równoważność	238
5.1.3.6	Prawa logiczne	238
5.1.4	Rachunek predykatów	240
5.1.4.1	Predykaty jedno- i wieloargumentowe	240
5.1.4.2	Zdanie proste i forma zdaniowa	240
5.1.4.3	Kwantyfikatory	240
5.1.4.4	Formalizacja	241
5.1.4.5	Prawa logiczne	241
5.1.4.6	Zdania typu A, E, I, O	242
5.1.5	Rachunek klas	242
5.1.5.1	Operacje na klasach	242
5.1.5.2	Sądy o klasach	243
5.1.6	Kwadrat logiczny	244
5.1.7	Sylogistyka	245
5.1.7.1	Grupy trójkowe dopuszczające zachodzenie sylogizmów	245
5.1.7.2	Figury sylogizmu	246
5.1.8	Inne działy logiki	247
5.2	Teoria nauki	247
5.2.1	System – teoria – nauka	247
5.2.2	Dedukcja i system aksjomatyczny	248
5.2.3	Indukcja	249
5.2.3.1	Obserwacja – opis – klasyfikacja	250
5.2.3.2	Hipoteza	252
5.2.3.3	Teoria	254
5.2.4	Wyjaśnienie	256
5.2.5	Objaśnienie niektórych pojęć	257
5.2.6	Znaczenie teorii empirycznych	259
6.	CZŁOWIEK	262
6.1	Człowiek jako temat nauki	262
6.2	Animalność i duch	263
6.3	Człowiek jako fenomen	264
6.4	Ciało a dusza	268
6.4.1	Dusza a duch	270
6.4.2	Próby rozwiązania	271
6.4.3	Duch jako dusza	273

6.5	Problem nieśmiertelności	276
6.6	Dziejowość	278
6.6.1	Bycie ku śmierci	280
6.6.2	Dziejowość a dzieje	281
6.6.3	Przyroda a dzieje	284
6.6.4	Filozofia dziejów	285
6.7	Charakter społeczny i społeczeństwo	291
6.7.1	Sfery społecznej interakcji	292
6.7.2	Integralizm i wyodrębnienie	293
6.7.3	Państwo i prawo	297
6.7.4	Spółeczeństwo	301
6.7.4.1	Gospodarka	302
6.7.4.2	Wiedza i umiejętności	304
6.7.4.3	Rodzina	305
6.7.4.4	Sfera religijno-kulturowa	307
6.7.4.5	Podsumowanie	310
6.7.5	Ekskurs: Filozofia feministyczna	311
7.	ETYKA	316
7.1	Wolność woli	316
7.1.1	Teoria i praktyka	316
7.1.2	Wolność zewnętrzna i wewnętrzna	319
7.1.3	Wolność wewnętrzna jako upracticznienie się rozumu	320
7.1.4	Dobro i zło	325
7.1.5	Wolność a determinizm	328
7.2	Sumienie	331
7.2.1	Etyczne <i>a priori</i>	332
7.2.2	Aplikacja	333
7.2.3	Autonomia sumienia	335
7.2.4	Sumienie przed- i pouczynkowe	336
7.3	Problem norm	337
7.3.1	Sumienie a norma	338
7.3.2	Konieczność norm	339
7.3.3	Uzasadnienie norm	341
7.3.3.1	Argumentacja uylitarystyczna	341
7.3.3.2	Argumentacja na podstawie teorii sprawiedliwosci	345
7.3.3.3	Argumentacja na podstawie klasycznego prawa natury	348
7.4	Problem sensu	350
7.4.1	Cele, które są zarazem obowiązkanii	350
7.4.2	Roszczenia do sensu ludzkiej praktyki	352
7.4.2.1	Wolność na zasadzie natury	352
7.4.2.2	Wolność na zasadzie człowieczeństwa	354

7.4.3	Etyka a wiara	356
7.4.3.1	Przechodniość sensu	356
7.4.3.2	Nierozporządzalność tego, co zupełne	359
7.4.3.3	Problem winy	361
7.4.3.4	Kategoryczne roszczenie sumienia	362
7.5	Etyka społeczna	364
7.5.1	Liberalizm	365
7.5.2	Socjalizm	367
7.5.3	Etos praw człowieka	369
7.6	Prawo	373
7.7	Podsumowanie	375
8.	BÓG	379
8.1	Krytyka religii	379
8.1.1	FEUERBACH	380
8.1.2	MARKS	380
8.1.3	NIETZSCHE	383
8.1.4	FREUD	383
8.1.5	CARNAP	384
8.1.6	SARTRE	385
8.1.7	SÖLLE	385
8.1.8	Podsumowanie	386
8.2	Filozoficzna nauka o Bogu	387
8.2.1	Problem Boga z punktu widzenia filozofii bytu	387
8.2.1.1	Argument kosmologiczny i teleologiczny	387
8.2.1.1.1	Argument kosmologiczny	388
8.2.1.1.2	Argument teleologiczny	390
8.2.1.2	Bóg w orzekaniu analogicznym	391
8.2.1.3	Pojęcie Boga w filozofii bytu	395
8.2.2	Problem Boga w filozofii podmiotu	397
8.2.2.1	Kantowska krytyka argumentów z dziedziny filozofii bytu	397
8.2.2.2	Bóg jako idea regulatywna	398
8.2.2.3	Bóg jako postulat praktycznego rozumu	400
8.2.3	Problem Boga w filozofii ducha	401
8.2.3.1	Argument ontologiczny	402
8.2.3.2	Krytyka argumentu ontologicznego	405
8.3	Nowsze stanowiska	406
8.4	Wiara religijna	409
8.4.1	Wiara a filozofia	409
8.4.2	Słuchacze Słowa	411
8.4.3	Eksperyment całościowy	412

Główne dzieła filozofii zachodniej	415
Wykaz wykorzystanej literatury	419
Zalecane lektury	428
Skorowidz nazwisk	429